

Az időtlen *Völgy*, mely nem ereszt többé

Böszörményi Zoltán *Füst – Lénárd-novellák* című novelláskötetéről

Böszörményi Zoltán legújabb novelláskötete furcsa, izgalmas világba kalauzolja olvasóit. A Lénárd Sándor regényét, a *Völgy a világ végén* című művet intertextuálisan újraértelmező szikár, minimalista stílusban íródott novellák valahol Brazíliában, egy bennszülöttek és bevándorlók által vegyesen lakott, az esőerdő peremén meghúzódó, apró faluban játszódnak, ahol szinte megállt az idő. Múlt és jövő itt ismeretlen fogalmak, csupán a jelen számít, az emberek pedig nem gondolnak a tegnapi vagy a holnapra, pusztán a pillanatnak élnek.

Böszörményi minden egyes Lénárd-novellája egy-egy életkép, pillanatfelvétel a *Völgyben* élők életéről. A szerző a szereplők neveit nem titkoltan a novellafüzér által újraolvasott és új kontextusba helyezett Lénárd-regényből veszi át, igaz, teljes mértékben új személyiségeket adva a karaktereknek. A kötet hősei jellemzően földművesek, sokgyermekes, kiégett, a civilizáció szélére szorult falusiak, aipi (maniókagyökér) és kukorica termesztésével foglalkozó kisemberek a világ minden tájáról, akik jobb élet reményében vetődtek a *Völgybe*, s ha éppenséggel jobb élet nem is mindig adatott nekik, a hely szelleme örökre magához láncolta őket. Az egyszerű, vidéki, mondhatni már-már peremre szorult, novelláról novellára cachaát, azaz maniókából főzött pálinkát védelő szereplők között persze feltűnik egy-egy, a látszólag egyhangú környezetből kiemelkedő, optimista, vagy éppenséggel entellektüel figura – patikus, orvos, pap, kiscsászár papíruzem-tulajdonossá avanzsált fiatalember, házasodni készülő, majd feleségét abszurd körülmények között elvesztő középbirtokos, a nagyvárosban szerencsét próbáló, ám otthonába végül mégis visszatérő, majd csúfondárosan felszarvazott gazdálkodó...

Minden apró történet egy-egy család vagy egy-egy egyén sorsának keresztmetszete, Böszörményinek pedig jellemző írói technikája, hogy a rövid elbeszélések végén valamiféle nem várt, olykor groteszkbe, olykor abszurdba átsapó fordulattal lepi meg olvasóját, erősen emlékeztetve Csáth Géza elbeszéléseinek jellemzően az olvasót szabályszerűen pofon vágó, meglepetésként és elgondolkodtató befejezéseire. A szerző prózaíróként remek arányérzékkel rendelkezik – eleve nem mutat meg többet ebből a civilizáció peremén lévő, már-már szurreális világból, csupán amennyi feltétlenül szükséges; egy-egy karaktert, helyet, helyzetet

néhány szóval jellemez, majd ott szakítja meg az elbeszélés fonalát, ahol az ember nem is várná, olykor szándékoltan homályban hagyva a történetek végének konkrétumait, hogy a megszakadt narratívát és annak előzményeit a szerzővel együtt-gondolkodva találja ki végül maga az olvasó, aki ezáltal szinte társszerzőjévé válik e rövid, elgondolkodtató novelláknak.

Böszörményi Zoltán egy-egy mondatot, párbeszéd részletet kölcsönöz Lénárd Sándor nagyregényéből, ezen intertextuális idézeteket pedig saját történetmesélésébe illesztve következetesen mindig dőlt betűvel jelzi. S ugyan valóban Lénárd művéből indul ki, történeteinek helyszíne vállaltan megegyezik a *Völgy a világ végén* helyszínével, mégis a maga írói világát teremti meg, a maga önálló és jól felismerhető, olvasmányos és gördülékeny stílusában, a maga szereplőivel, a maga által elképzelt sorsokkal. Szereplői vagy csúnyán pórul járnak, saját nagyravágásuk, esetleg a mindennapok egyhangúságából való kitörni vágyásuk pedig egyenesen a vesztüket okozza; vagy pedig épp ellenkezőleg – bátorságuk és találékonyságuk révén a sorsuk jobbra fordul, életük teljes mértékben pozitív fordulatot vesz. Míg példának okáért a *Casablanca* című novella ifjú főhősének sikerül meggyőznie írástudatlan szüleit, hogy iskolába engedjék, s ha továbbtanul, akár még híres író is lehet belőle, addig a *Csillagszórta éjszaka* szökni készülő szerelmespárjának története egy eldördülő lövés által családi tragédiába torkollik. Míg a *Két miatyánk* teljesen elszegényedett idős főhősnőjét, aki a helyi pap tanácsára lesz vajákos kuruzsló, Isten tényleg megsegíti és gyógyító erővel ruházza fel, addig a címadó, *Füst* című novella főszereplője először meggazdagodik, majd Isten akaratából papíruzeme leég, ő pedig újra szegény földművesként találja magát, ám mindezt méltósággal veszi tudomásul. A *Kegyelem* című novella főhősnője megmérgezi az őt már évek óta verő, brutális, alkoholista férjét, büntetés helyett azonban mégis megkönyörül rajta a helyi rendőr és ügyész, s mivel három kisgyermekétől nem akarják elszakítani, ezért nem emelnek vádat ellene. A novellákban megjelenő olykor realiztikus, olykor szinte már szürrealisztikusba átcsapó sorsokat még hosszan ecsetelhetnénk, annyi azonban e rövid példák közül is világossá válhat a számunkra, hogy Böszörményi Lénárd-novellái megkapóak, s bár terjedelmüknél fogva gyorsan végigolvashatjuk őket, még sokáig gondolkodhatunk rajtuk. Az értelmezés fázisa pedig egy-egy jó irodalmi alkotásnál sokkal hosszabbra nyúlik, mint maga a szöveg elolvasása... Böszörményi e novelláskötetét Csáth Géza és Lénárd Sándor egyértelmű hatása mellett talán még a mágikus realizmus hagyományával hozhatnánk kapcsolatba. A szereplők elzárt, belterjes kis közösségben élnek, a falu voltaképpen a világot magát jelenti számukra, megvan a saját zárt szokás- és jelzésrendszerük. Ami történik velük, nem minden esetben realiztikus, olykor implicit módon még természetfeletti tényezők is megjelennek, ám számukra minden, amit megtapasztalnak,

valóságos – saját, időtlen valóságukban élnek, mely gyakorlatilag kiszorítja a kívülállók, a nagyváros, a környező világ valóságát, megteremtve a saját belső törvényeit. Ugyan vannak rá utalások, hogy a XX. század elején vagy közepén járhatunk, hiszen megjelennek olyan technikai eszközök, mint a földműveléshez használt traktor vagy akár a gépkocsi, egyáltalán nem biztos azonban, hogy minden egyes novella azonos idősíkból játszódik. A szereplők legtöbbször inkább a természethez és a földhöz, valamint a falu határán túl lévő esőerdőhöz áll közel, amelyből és amelyben tulajdonképpen élnek, amelynek mindent köszönhetnek és amely valamilyen megmagyarázhatatlan módon minden visszasság ellenére magához láncolta őket. Nem lényeges aspektus számukra az idő, s bár olykor felszínre törnek az emlékek, a *Völgy* lakói alapvetően egy állandó jelen időben élnek, s ezt az állandó jelent a karakterek esetleges halála sem zökkenti ki önnön statikusságából. Aki elment, ahelyett jön másvalaki, a körforgás pedig folytatódik tovább, változatlan módon, miként azt az elbeszélő történetről történetre sugallja olvasóinak.

A *Füst* olyan utazásra invitálja mindenkori olvasóját, melynek során a rövid történetekben, a világ végén fekvő *Völgy* lakóinak emberi sorsain keresztül egyúttal önmagára is ráismerhet. Böszörményi legújabb novelláskötete érdekes, magas irodalmi színvonalon megkomponált prózamű, melyet mindenképpen csak jó szívvel lehet ajánlani azoknak a befogadóknak, akik a nyelv öncélú használatára esküvő, posztmodern poétikák által egyre inkább háttérbe szorított tradicionális, cselekményes, elbeszélő próza mellett teszik le a voksukat.

(*Ulpus-ház Kiadó, Budapest, 2012.*)